

Základní škola Ostrava-Slezská Ostrava, Bohumínská 72/1082, příspěvková organizace
IČO: 70 99 53 62 tel: 59 624 17 39 fax: 59 624 79 48
web: <http://zsbohuminska.cz>

Program proti šikánování

Platná legislativa:

- Metodický pokyn k řešení šikany Č.j. MSMT- 22294/2013-1
- Metodické doporučení 21 291/2010

Úvod

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování.... Každý, kdo se někdy setkal se šikanovaným dítětem a poznal jeho trauma a trápení, nemůže pochybovat o závažnosti problematiky šikanování. Šikanování žáka jeho spolužáky není ničím novým. Dětská agresivita je globální problém a její prevence a řešení se ve vyspělých státech stává předmětem výzkumných prací týmů psychologů a speciálních pedagogů. Na českých školách tento jev vždy v nějaké podobě existoval. Výskyt šikanování se posunuje do období mladšího školního věku a přibývá v něm bezohlednosti a brutality. V současnosti se šikanování v jakékoli podobě na základních školách vyskytuje asi ve 44%.

Co je a není šikana

Ani odborníci se zcela neshodnou na přesné definici pojmu šikana. Jde o pojem z oblasti mezilidských vztahů, nikoli práva.

Jako šikana se označuje každé chování, které splňuje tyto znaky:

- Je cílené vůči jedinci nebo skupině žáků (=oběti)
- Jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížít či zastrašit
- Je obvykle opakované, často dlouhodobé
- Existuje jedinec či skupina, jimž přináší prospěch nebo uspokojení (= agresoři)
- Oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí

Šikanou tedy není:

- Jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt (byť s převahou jedné strany)
- Vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

Šikana a škádlení

Vnitřní rozdíl mezi šikanou a škádlením je veliký. Jestliže svého kamaráda škádlím, tak očekávám, že to bude legrace nejen pro mě, ale i pro něj. Ale když vidím, že to jako legraci nebere, že je zraněný, pak pocítím lítost a omluvím se mu. U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit a má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje a většinou násilí stupňuje. Rozhodnout, zda se jedná o šikanu a nejde jen o škádlení, je velmi důležité pro první orientaci a především nápravu. Není tak důležité, jak se závažnost situace jeví nám – děti mají svůj svět. Rozhodující pro posouzení, zda jde o šikanu, je subjektivní vnímání agresora a oběti, tedy na jedné straně prospěch a potěšení, na druhé straně utrpení.

Kdo šikanuje

Za hlavní hnací motory konání agresorů lze považovat dva hlavní motivy – krutost (skvělý pocit z utrpení a ponížení druhého) a touhu po moci. K těmto dvěma základním motivům se přidávají další motivy (touha být středem pozornosti, vykonat „něco velkého“, zabít nudu, žárlivost na přízeň učitelů, závist, prevence – snaha předejít svému týrání a novém působišti apod.).

Agresorům v jejich jednání jde pouze o sebe samé a jsou naprosto neteční k tomu, co způsobují druhým lidem, je pro ně charakteristická sobecká a sebestředná orientace. Pro své nemorální chování nacházejí vždy přijatelné vysvětlení. Z počátku je zdůvodňují jako legraci, s přitvrzováním šikany potřebují ubránit své sebepojetí a odvrátit velkou úzkost z možnosti

rozvrácení obrazu o sobě samém tím, že své chování racionalizují (oběť je provokovala, může si za to sama) nebo své vlastní agresivní pohnutky připisují oběti, svalují na ni vinu – s pláčem tvrdí, že je oběť bila a týrala (projekce).

Jako osobní charakteristiky, tak bezprostřední motivy agresorů zůstávají často pozorovateli skryty a vnější obraz agresora může mást. Nemusí jít totiž pouze o hrubého, impulzivního žáka s narušeným vztahem k autoritě, jež šikanuje tvrdě a nelítostně (první typ), ale také o žáka velmi slušného, kultivovaného, vnitřně však sevřeného a zvýšeně úzkostného, jehož násilí je cílené a rafinované, často bez přítomnosti svědků (druhý typ). Asi nejvíce matoucí je třetí typ agresora – to je většinou optimistický, často oblíbený a vlivný žák s velkou sebedůvěrou, který šikanuje pro pobavení sebe i ostatních.

Kdo je šikanován

Kritéria pro výběr oběti jsou velmi rozmanitá. Někdy není důležité, jaká oběť vlastně je, výběr je naprosto nahodilý. Při troše smůly se oběti může stát kterékoli dítě. Přesto na školách existují „typické“ oběti, které jsou opakovaně šikanovány. Jsou to děti, které neumějí skrývat svůj strach a využívat strachu druhých a svým „slabým“ způsobem reagují v zátěžových situacích (ztrácejí hlavu, propadají panice, výčtkám svědomí apod.

Existují charakteristiky, které riziko, že bude někdo šikanován zvyšují:

- Tělesný handicap
- Psychické znevýhodnění (hyperaktivita, specifické poruchy učení apod.)
- Odlišnost od skupinové „normy“ (rasová odlišnost, premiant třídy, nízký socioekonomický status rodičů apod.)

Oběťmi se mohou stát velmi slušní žáci s dobrým prospěchem, ale také „zlobivé“ děti a „provokatéři“.

Co je tedy šikana?

Slovy našeho předního odborníka Michala Kováře: „***Za šikanování se považuje, když jeden nebo více spolužáků ÚMYSLNĚ, většinou OPAKOVANĚ ubližuje druhým***“.

Formy šikany

Formu ovlivňuje jednak ***věk účastníků*** (u dětí jsou praktiky mírnější než u mladistvých), ***pohlaví*** (u mužů je typičtější ***fyzická forma***, u žen ***psychická*** a šikanování mezi ženami je obecně méně častější). Nejkrutější formy šikanování se objevují tam, kde je oběť nucená pobývat společně s agresorem na jenom místě (školní zájezdy, internáty, výchovné ústavy, věznice apod.)

Mezi formy šikany patří ignorování oběti, její izolace, pomlouvání a zesměšňování (snižování pozice v kolektivu), ale i vyhrožování, udílení násilných a manipulativních příkazů a vydírání. Dále sem řadíme krádeže věcí, jejíž poškozování a nedovolenou manipulaci s nimi. V neposlední řadě jde o praktiky fyzického násilí, a to i za použití zbraní. Nelze pominout ani šikanu se sexuální podtextem, ta sahá od verbálního obtěžování až k pohlavnímu zneužívání a znásilnění.

Novým fenoménem je kyberšikana. Ta využívá možností, které jí poskytují moderní technologie, jako jsou mobilní telefony, fotoaparáty, kamery a internet. Příkladem může být nahrání ponižující situace na mobilní telefon a její rozesílání ve formě MMS či přes internet. Jde pak o „dovršení“ klasické šikany. Jiným odvětvím kyberšikany je terorizování jiných, pomocí e-mailových zpráv, blogů atd.

Pedagogické chirurgie – 9 kroků při řešení počátečního stadia šikanování

1. Odhad závažností onemocnění
2. Rozbor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků
4. Individuální, popřípadě i konfrontační rozhovory
5. Ochrana oběti
6. Rozbor s agresory, případně konfrontace mezi nimi
7. Výchovní komise
8. Rozhovor s rodiči oběti
9. Práce s celou třídou

1.bod pedagog. chirurgie - Odhad závažností onemocnění skupiny a rozpoznání zda nejde o neobvyklou formu šikanování

Prvotním úkolem je odhadnout, jak je šikanování, nemoc vztahů ve skupině rozvinuto. Podle míry závažnosti, to znamená podle toho, zda se jedná o počáteční (1.,2.,3.) nebo pokročilé (4.,5.) stadium šikany je potom nutné jednat.

Pět stádií šikany:

1. **Zdroj ostrakizmu** – mírné převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře – je neoblíbený a není uznáván. Stačí, aby učitel častěji vytykal žáku některé jeho slabiny, neschopnost, snižoval jeho autoritu, dotýkal se slovně nevhodně jeho osoby. Takové děti se okamžitě dostanou na okraj skupiny a začnou zkoušet první, sice mírné, převážně psychické formy násilí (různé legrácky, pomluvy, intriky). Ostatní se s ním nebaví, odstrkují jej, povyšují se nad ním, baví se na jeho účet. Takové dítě začíná přijímat roli utlačovaného, odstrkovaného, nedokáže se účinně bránit. Tento první stupeň, který je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje, je velmi těžko pozorovatelný. Učitel by měl mít pro tyto projevy vytříbený cit a měl by umět rozlišit skutečný vtíp od zlého úmyslu. Rodiče se většinou o těchto projevech nedozví, mohou však vyzorovat, že se mění chování dítěte.
2. **Fyzická agrese a přitvrzování manipulace** – psychický nátlak přerůstá ve fyzickou agresi, přitvrzuje se manipulace s obětí.

Nejčastější příčiny

- V náročných situacích, kdy ve skupině roste napětí, začnou ostrakizování žáci instinktivně sloužit jako ventil. Spolužáci si na nich odraňují své

nepříjemné pocity například z očekávané písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo jen proto, že chození do školy je prostě nebaví. Přitvrzená manipulace a počínající, zpočátku subtilní, agrese slouží často jako prostředek k upevnění soudružnosti skupiny na účet obětního beránka.

- V jedné třídě se sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a v rámci své „přirozenosti“ od samého začátku používají násilí k uspokojování svých potřeb. Zážitek, jak chutná moc, když bijí a týrá slabšího, pak může vyvolat u disponovaných jedinců prolomení zábran a své chování začnou opakovat.

Další vývoj závisí na tom, zda ve skupině existuje soudružnost a kamarádské vztahy, zda v ní převažují negativní postoje k násilí a ubližování slabších. Taková skupina nevzniká sama, je třeba ji správným pedagogickým působením budovat. Jakmile totiž zůstane skupina ponechána sama sobě, převáží lidská strategie skrýt vlastní strach a využít strachu druhého. Pokud je imunita skupiny narušena (zmatkem, lhostejnými vztahy, atmosférou rivality a nepřátelství), je téměř jisté, že v ní násilí v nějaké podobě zakoření.

Jestliže pozitivní jádro třídy neexistuje nebo nereaguje, jestliže ve skupině – třídě neexistují kamarádské vztahy, záporný vztah k násilí, pozitivní morální vlastnosti, pak dochází k prolomení posledních morálních zábran a šikana se rozjíždí ve větším rozsahu.

3. **Vytvoření jádra** – klíčový moment, je prakticky rozhodující. K agresorům se přidají další jedinci, utvoří se skupina agresorů, tzv. úderné jádro, kteří začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejhodnější oběti. V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se počáteční stádium (1.-3.) přehoupne do stádia pokročilého. Je třeba, aby se zformovala silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě svých členů podskupině tyranů.
4. **Většina přijímá normy agresorů** – normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. U členů skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám vůdců. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – účastní se týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení podobně jako původní iniciátoři šikanování. Dělalí to hlavně proto, aby oni sami se nestali tím týraným. Šikana se rozjíždí v plném rozsahu. Klást odpor se v této fázi již nedá. Vliv pedagogů na chování takové skupiny – třídy je minimální.
5. **Totalita** – dokonalá šikana – zpravidla se na základní škole nestačí vytvořit, je to spíše záležitost věznic, výchovných ústavů, případně středních škol. V tomto stádiu nastává plné nastolení totalitní ideologie, tzv. stádium vykořisťování. Normy agresorů jsou přijaty všemi členy skupiny, která je rozdělena na dvě sorty, něco jako otrokáři a otroci. Otrokáři využívají všeho, co je na otrocích využitelné (materiální hodnoty, jejich tělo, rozumové schopnosti, školní znalosti apod.). Otroci jsou stále závislejší a ochotni udělat cokoli. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemocnice, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu.

Absolutní dokonalosti, úplného vítězství pak šikanování dosáhne, když parastruktura násilí proroste do oficiální školní struktury, tj. v případech, kdy vůdce jádra agresorů je zvoleným předsedou třídy, žákem s výborným prospěchem apod., který pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly (např. ukázněje třídu v jeho nepřítomnosti, ...). Vedení dospělých ho plně podporuje a jakékoliv signály skrytého volání o pomoc nesympatického, výukově slabého žáka jsou přehlíženy a vykládány v jeho neprospěch.

Přehled projevů onemocnění skupiny

	Počáteční stádium	Pokročilé stádium
Jak se chovají oběti a jak odpovídají?	Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval	<ul style="list-style-type: none"> • Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil; • někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem
Jak spolupracují svědkové?	Vyjadřují nesouhlas se šikánováním a bez většího strachu vypovídají	<ul style="list-style-type: none"> • Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neslyšeli, neviděli; • občas přiznají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo; • případné výpovědi působí podezřele
Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?	Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu výhrady	<ul style="list-style-type: none"> • Násilí bagatelizují nebo popírají
Jak se o konkrétním násilí vyjadřují ostatní členové skupiny ?	Projevují soucit s oběti a porozuměním neférovosti ubližování silných slabým	<ul style="list-style-type: none"> • Oběť je kritizována a znevažována; • Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama
Jak se členové skupiny vztahují k trpící nebo zraněné oběti ?	<ul style="list-style-type: none"> • Agresoři nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně; • Jejich okolí se to nebojí vyjádřit 	<ul style="list-style-type: none"> • Oceňují, chválí a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti
Jaká je atmosféra ve skupině ?	<ul style="list-style-type: none"> • Malá soudružnost, nespolupráce, omezená, pokulhávající svoboda projevu a názoru; • Atmosféra je však ještě živá 	<ul style="list-style-type: none"> • Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody • Špatně se tu dýchá

Přímé znaky šikánování:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislým nebo pohrdavým tónem

- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem a skutečnost, že se jim podřizuje
- Nátlak žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či spoluúčasti na nich
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout

Nepřímé znaky šikanování:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči
- Stává se uzavřeným
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje
- Zašpiněný nebo poškozený oděv
- Stále postrádá nějaké věci
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Pádne důvody k zahájení vyšetřování

Přímo alarmující signály:

- Telefonická, osobní informace rodičů o podezření na šikanování
- Kategorická žádost rodičů o vyšetření týrání jejich dítěte
- Náhlé provalení šikanování (třídní lynč)
- Zoufalá reakce oběti, kamaráda – osobní návštěva, vzkaz, anonym, dopis, zpráva

Nepřímo varující signály:

- Skryté volání oběti o pomoc
- Subtilní násilí a manipulace

2.bod pedag. chirurgie - Rozhovor s informátory a oběťmi

Na počátku je rozhovor s informátory a oběťmi o vnějším obrazu šikanování. Jestliže hovoříme s těmi, kteří na šikanování upozornili (jiný pedagog, odvážní kamarádi, rodiče) musí následovat ihned rozhovor s oběťmi (ne s podezřelými pachateli). Většinou se stává, že varovné signály zachytí ten, kdo šikanu řeší (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce). Potom rozhovor s informátory odpadá. S informací o šikaně přicházejí často do školy rodiče.

Pedagogové by neměli jejich výpověď zpochybňovat, reagovat obranně a vyjadřovat nedůvěru. Škola musí být na podobné situace připravena a učitelé musí vědět, jak situaci řešit.

Při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Je nutné ji chránit před možnou pomstou agresorů.

Cílem vyšetřování je získání konkrétních informací

- Kdo je obětí?
- Kdo je agresorem, případně kolik jich je?
- Kdo je iniciátorem, kdo aktivním účastníkem a kdo je agresor i oběť zároveň?
- Co, kdy, kde a jak konkrétního dělali agresori obětím?
- Kde byli a co dělali, případně jak reagovali ostatní?
- Jak dlouho šikanování trvá?

3. bod pedagog. chirurgie - Nalezení vhodných svědků

Ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat. Většinou to budou žáci, kteří s obětí sympatizují, kamarádí s ní, nebo ji alespoň neodmítají. Jsou nezávislí na agresorech a nepřijímají normy šikanování.

4. bod pedagog. chirurgie Individuální, případně i konfrontační rozhovory

Většinou postačí, když mluvíme s jednotlivými žáky. Je nutné rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli. Při zvolení vhodné taktiky dostaneme odpovědi na všechny důležité otázky a dozvíme se co, kdy, kde a jak se stalo. Pokud se vyskytnou těžkosti, můžeme uskutečnit doplňující a zpřesňující rozhovory nebo konfrontaci dvou svědků.

!!!! POZOR: Konfrontace obětí a agresorů je závažnou chybou!!!!

5. bod pedagog. chirurgie - Ochrana oběti

Šikanované dítě je třeba chránit do doby, než se vše vyřeší. Je nutný zvýšený dozor a je třeba zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte ze školy. V závažném případě je třeba chránit oběť před agresory i tím, že zůstane doma.

6. bod pedagog. chirurgie - Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Rozhovor s agresory je vždy až poslední krok ve vyšetřování, na který je třeba se pečlivě připravit. Dokud neznáme vnější obraz šikanování a nemáme shromážděné důkazy, nemá smysl s agresory mluvit. Vše zapřou a podezření vyvrátí nebo zpochybní. Mohou tak snadno zamést stopy a je reálné nebezpečí, že se agresori pomstí podezřelým z „bonzování“. Význam rozhovoru s agresory spočívá v paralyzování jejich agrese vůči oběti. Je vhodné agresory upozornit, že při jakémkoliv náznaku šikanování bude jejich potrestání přísnější, případně to bude ohlášeno policii apod. Zároveň zdůrazníme, že k jejich snaze napravit situaci bude přihlédnuto při řešení jejich chování. Někdy je možné tento krok vynechat a rovnou svolat výchovnou komisi (např., když se podaří šikanování rychle vyřešit a bezprostředně domluvit setkání s rodiči útočníků).

7. bod pedagog. chirurgie - Výchovná komise

Nejpřístupnějším způsobem zastavení šikany je tzv. metoda vnějšího nátlaku, tedy výchovná komise. V rámci společného setkání pedagogů, žáka – agresora a jeho rodičů se rozhoduje o výchovných opatřeních. Užitečná je promyšlená struktura programu se skupinovou dynamikou.

Doporučená osnova jednání

- Seznámení rodičů s problémem
- Postupné vyjádření všech pedagogů
- Vyjádření žáka
- Vyjádření rodičů
- Rozhodování komise za zavřenými dveřmi
- Seznámení rodičů a žáka se závěrem komise

8. bod pedagog. chirurgie - Rozhovor s rodiči oběti

Důležité je individuální setkání s rodiči oběti. U počáteční šikany, která se dá často vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Rodiče informujeme o zjištěních a závěrech školy a domluvíme se na dalších opatřeních. Je-li třeba, může proběhnout spolupráce s rodiči oběti již na úrovni informátorů, případně na úrovni ochrany oběti.

9. bod pedagog. chirurgie - Práce s celou třídou

Po vyšetření šikany a potrestání viníků je třeba pracovat s celou třídou. Šikana je problém trvalý, a proto je třeba s ní tak zacházet. Nejlepší prevencí je budovat trvale a systematicky kamarádké a bezpečné vztahy v celé třídě. Je-li možnost, využijeme ke změně vztahů ve třídě spolupráci s profesionály z některých servisních zařízení (SVP, PPP apod.).

Kyberšikana

Kyberšikanou definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoku pak určuje její závažnost.

Předpona kyber – značí prostředí, ve kterém se šikana odehrává, tedy kybernetický svět počítačů, internetu a mobilních telefonů. Kyberšikana může samozřejmě probíhat i přes jiné technické komunikační prostředky, např. pagery, v české realitě jsou však v drtivé většině využívány právě výše zmíněné mobilní telefony a internet.

Zvláštnosti kyberšikany oproti tradiční nepřímé (psychické) šikaně

Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) stejného chování klidně i několik desítek tisíc lidí.

Anonymita

- Oběť o napadení leckdy ani nemusí dlouhou dobu vědět
- Oběť není vždy schopná identifikovat či vystopovat agresora
- Vnímání dopadu jednání (útočník nevidí přímou reakci oběti na útok)
- Odosobnělost útoku

Čas

- Útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji než v realitě
- Probíhají bez přestávek – oběť je šikanována 24 hodin denně, 7 dní v týdnu
- Útok je možné provést kdykoli (0:00, při hodině matematiky, apod.)
- Příprava a realizace útoku není časově limitována

Místo

- Agresor může provést útok odkudkoli (škola, hřiště, kavárna, doma,....)
- Není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě

Proměna profilu agresora i oběti

- Pro útok není nutná fyzická, psychická či sociální zdatnost (oběť „klasické šikany“ může být kyberagresorem)
- Podmínkou provedení útoku je „kyber – gramotnost“ a její úroveň
- Kyber – prostor je dostupný komukoli

Nejčastější motivy kyberagresora (řazeny od nejzávažnějšího po nejméně závažný typ)

- Snaží se ovládat druhé prostřednictvím strachu, touží po moci. Obvykle potřebují pro svou činnost publikum
- Znuděný, hledá zábavu, narcistický..... Kyberšikana je obvykle páchána ve skupině, nebo je ve skupině alespoň plánována.
- Bere právo do svých rukou (zlonapravující, uděluje lekci,.....). Pracují většinou sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli.
- Má tendenci odpovídat ve vzteku nebo frustraci – pomsta, kompenzace. (někdy může být obětí šikany)
- Má sklon vystupovat na internetu jako někdo jiný. Zneužívá ICT technologie, bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem jsou dva hlavní důvody –
 - A) můžu
 - B) je to legrace

Principy (proč to pachatelé dělají):

- Uvolnění
- Uznání
- Posílení pocitu sounáležitosti
- Demonstrace síly
- Strach

Příčiny a spouštěče

- Je to „normální“
- Nuda
- Kulturní konflikty
- Spory ve třídě
- Rozpad přátelství
- Proměna třídního kolektivu
- Zveřejnění osobních informací

Kdy se škola má začít zabývat kyberšikanou?

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, který nám pomůže se rozhodnout pro správný postup řešení. Poslouží k tomu zodpovězení tří otázek:

- Týká se kyberšikana žáka mé školy?
- Jak jsem se informací dozvěděl?
- Děje se kyberšikana během vyučování?

Pro řešení kyberšikany potřebujeme počítačovou gramotnost

- ICT technologie nejsou špatné, ale záleží jen na nás, zda je využijeme ve svůj prospěch či neprospěch
- **Nutná spolupráce** ŠMP a TU s **odborníkem IT** (zálohování dat, zajištění stop,...)
- Provéřit všechny možnosti napadení (SMS, youtube, profil, email, www....)
- Základní znalost a povědomí o využívání mobilů a ICT technologií
- **U každého podezření o výskytu daného jeho musí být vždy informován ředitel školy / školské zařízení**

Postup při řešení:

1. **Zajistěte ochranu oběti** - Kontaktujte operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu atd.
2. **Zajistěte dostupné důkazy s podporou IT kolegy**
3. **Důkladně vyšetřete a žádejte o odbornou pomoc** – Vyšetřete všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie, ...).
4. **Opatření** – Zvolte takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkem, které agresor způsobil
5. **Informujte a poučte rodiče** – Informujte rodiče oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora). **Poučte rodiče** o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.
6. **Žádejte konečný verdikt a informace** – Při zapojení a následně celém prošetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).
7. **Postihy** – Při postizích agresorů postupujte v souladu se Školním a Klasifikačním řádem.

Oběti je třeba doporučit, aby:

- Neodpovídala
 - Ukládala důkazy (screenshoty)
 - Mluvila o tom, co se jí děje
1. **Ukončete komunikaci** – Nekomunikujte s útočníkem, nesnažte se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.

2. **Blokujte útočníka** – Zamezte útočníkovi přístup k vašemu účtu nebo telefonnímu číslu a je-li v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktujte poskytovatele služby).
3. **Oznamte útok, porad'te se s někým blízkým, vyhledejte pomoc** – Svěřte se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovte někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktujte školu a specializované instituce (PPP, policii, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychologa apod.)
4. **Uchovejte důkazy** – Uchovejte a vystopujte veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování (postup viz příloha).
5. **Žádejte konečný verdikt** – Po prošetření celého případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

Pro rodiče

- **Zajistit, aby dítě vědělo**, že všechna pravidla chování při kontaktu s ostatními lidmi jsou stejná jako v reálném životě
- **Ujistěte se**, že vaše škola má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na internetu
- **Učte své děti vhodnému chování** na internetu. Seznamujte je s pravidly používání internetu či mobilního telefonu
- **Bud'te vzorem** vhodného používání moderních technologií
- **Sledujte aktivity** svých dětí, když jsou online. Zajímejte se o to, k čemu vaše dítě mobilní telefon či internet používá
- **Používejte filtrační a blokační software**
- **Všímejte si varovných znaků** toho, že se děje něco neobvyklého. Jak se dítě při elektronické komunikaci chová, včetně reakcí dítěte na vaši přítomnost
- **Dohodněte si** s dítětem pravidla používání internetu.

Kultivujte a udržujte se svými dětmi otevřenou a upřímnou linii komunikace. Dejte dítěti najevo, že za vámi může přijít s problémem.

Co není kyberšikana

Za kyberšikanu nemůžeme označit veškeré zavrženíhodné chování v prostředí moderních technologií. Zmiňme několik příbuzných fenoménů, které jsou sice také nebezpečné, ale nejsou kyberšikanou.

Kyberstalking

Pronásledování prostřednictvím moderních technologií. Zahrnuje opakované a intenzivní telefonování, psaní SMS, e-mailů, vzkazů na sociálních sítích apod. Na toto jednání pamatuje trestní zákoník (zákon 40/2009 Sb.) v § 354, odst. 1 písmeno c) Kdo jiného dlouhodobě

pronásleduje tím, že jej vytrvale prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkým, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Kybergrooming

Nebezpečné chování dospělých osob, které se prostřednictvím manipulativních technik a navázáním „přátelství“ v internetovém prostoru snaží dostat své oběti na schůzku v reálném světě. Cílem jejich počínání bývá sexuální zneužití, točení a focení pornografie, nucení k prostituci. Nejohroženější skupinou jsou děti a dospívající ve věku 6-15 let.

Happy Slapping

Volně přeloženo jako „veselé fackování“. Jde o oběti nevyprovokovaný útok, kdy útočník využije momentu překvapení náhodně vybrané osoby (v parku, na ulici, v metru ...), kterou následně zbije. Komplic vše natáčí na mobilní telefon a video se rvačkou je poté umístěno na internet, např. na YouTube.

Sexting

Distribuce fotografií a videomateriálů intimního charakteru bez souhlasu zobrazené osoby. Buď tyto materiály pořizují oběti samy, s úmyslem zaujmout nebo vyhovět svému partnerovi, nebo jsou pořizovány bez jejich vědomí. Útočník tyto materiály pak buď rozesílá všem svým známým pro „pobavení“, nebo se stanou prostředkem vydírání oběti.

Šikana

Kontakty pro ŠMP

OSPOD – Slezská Ostrava, paní Šupíková paní Bajusová	599 410 027 599 410 028
PČR	158
PČR – obvodní oddělení Sl. Ostrava	974 725 651
MPO	156
MPO Slezská Ostrava – Honczek Pavel (vedoucí oblasti)	950 735 256 info@mpostrava.cz
Okresní metodik prevence Mgr. Kateřina Ciklová	553 810 768 katerina.ciklova@ppp-ostrava.cz
Bc. Tomáš Velička – poradna pro primární prevenci Ostrava-Přívoz	732 508 463 tomas.velicka@email.cz
Krajský koordinátor Mgr. Matějková	734 519 929, 595 622 337 andrea.matejkova@kr-moravskoslezsky.cz
Intervenční program Renarkonu p. Jan Hlaváč (3 sezení po 35,-Kč)	596 638 806

Preventivní programy pro školu

Renarkon	596 638 806 cpp.renarkon@seznam.cz
PPP - okresní metodik prevence Mgr. Kateřina Ciklová	553 810 768 katerina.ciklova@ppp-ostrava.cz
MPO Petra Stoklasová	596 111 400, 599 414 180 prevence@mpostrava.cz
Bílý nosorožec paní Hanusová	774 789 843

Pro rodiče a děti

Linka důvěry	596 618 908 737 267 939 Linka.duvery@mnof.cz	V sobotu, neděli a o všech svátcích je provoz nepřetržitý. Ve všední dny od 12:00 v poledne do 6:00hod ráno. mail – odpověď do 7 dnů
Sdružení Linka bezpečí	116 110	www.linkabezpeci.cz

Kyberšikana

Kontakty pro ŠMP

V případě, že rodiče nespolupracují se školou: OSPOD – Slezská Ostrava paní Šupíková paní Bajusová	599 410 027 599 410 028
PČR	158
PČR – obvodní oddělení Sl. Ostrava	974 725 651
Okresní metodi prevence Mgr. Kateřina Ciklová	553 810 768 katerina.ciklova@ppp-ostrava.cz
Bc. Tomáš Velička	tomas.velicka@email.cz
Krajský koordinátor Mgr. Andrea Matějková	734 519 929, 595 622 337 andrea.matejkova@kr-moravskoslezsky.cz
Proškolení pedagogického sboru Ing. David Nespěšný, MBA, TU Ostrava, ekonomická fakulta	597 322 327 david.nespesny@vsb.cz

Preventivní programy pro školu

Renarkon	596 638 806 cpp.renarkon@seznam.cz
MPO Petra Stoklasová	596 111 400; 599 414 180 prevence@mpostrava.cz
PČR – Mgr.Petr Svoboda - Poldík Webík	974725239 mobilní telefon služební: 606 771 710

Pro rodiče a děti

Linka důvěry	596 618 908 737 267 939 linka.duvery@mnof.cz	V sobotu, neděli a o všech svátcích je provoz nepřetržitý. Ve všední dny od 12:00 v poledne do 6:00hod ráno. mail – odpověď do 7 dnů
Sdružení Linka bezpečí	116 110	www.linkabezpeci.cz
www.kybersikana.eu www.e-bezpeci.cz www.kapezet.cz	Návod jak se bránit a chránit, co udělat, kam nahlásit ...	

Vypracováno dne 11.9.2013

Mgr. Lenka Svozilová
ŠMP